

Republica Moldova
CURTEA CONSTITUȚIONALĂ

HOTĂRÂRE
PRIVIND EXCEPȚIA DE NECONSTITUȚIONALITATE

a unui text din articolul 108 din Codul familiei

*(omisiunea de a indexa pensia de întreținere
stabilită sub forma unei sume fixe)*

(sesizarea nr. 239g/2023)

CHIȘINĂU

15 octombrie 2024

HOTĂRÂRE PRIVIND EXCEPȚIA DE NECONSTITUȚIONALITATE
A UNUI TEXT DIN ARTICOLUL 108 DIN CODUL FAMILIEI

În numele Republicii Moldova,
Curtea Constituțională, judecând în componența:

nei Liuba ȘOVA, *președinte de ședință*,
nei Viorica PUICA,
dlui Nicolae ROȘCA,
dlui Serghei ȚURCAN, *judecători*,
cu participarea nei Dina Musteața, *asistent judiciar*,

Având în vedere sesizarea înregistrată la 2 noiembrie 2023,
Examinând sesizarea menționată în ședință plenară publică,
Având în vedere actele și lucrările dosarului,
Deliberând în camera de consiliu,
Pronunță următoarea hotărâre:

PROCEDURA

1. La originea cauzei se află sesizarea privind excepția de neconstituționalitate a textului „în cazurile și în modul stabilit de lege” din articolul 108 din Codul familiei, adoptat prin Legea nr. 1316 din 26 octombrie 2000, în partea ce ține de omisiunea legislativă de a legifera cazurile și modul de indexare a pensiei de întreținere a copilului minor stabilită de instanța de judecată într-o sumă bănească fixă, ridicată și trimisă de dl judecător Constantin Chilian, în dosarul nr. 2-741/2023, pendinte la Judecătoria Ungheni, sediul central, pe baza articolului 135 alin. (1) literele a) și g) din Constituție.

2. Prin decizia Curții Constituționale din 18 aprilie 2024, sesizarea a fost declarată admisibilă, fără a se prejudeca fondul cauzei.

3. În procesul examinării cauzei, Curtea Constituțională a solicitat opiniile Parlamentului, Președintelui Republicii Moldova, Guvernului, Avocatului Poporului pentru drepturile copilului și Consiliului Superior al Magistraturii.

4. În ședința plenară publică a Curții, excepția de neconstituționalitate a fost susținută de autorul sesizării, dl judecător Constantin Chilian. Parlamentul a fost reprezentat de dna Victoria Cașu, consultant principal în cadrul Serviciului reprezentare la Curtea Constituțională. Guvernul a fost reprezentat de dna Anastasia Gruzin, șef adjunct al Direcției politice de protecție a drepturilor copiilor și a familiilor cu copii din cadrul Ministerului Muncii și Protecției Sociale.

I. CIRCUMSTANȚELE LITIGIULUI PRINCIPAL

5. Prin Hotărârea din 29 noiembrie 2021, Judecătoria Ungheni, a dispus încasarea de la pârâtul R.B. a pensiei de întreținere a copilului minor în beneficiul reclamantei N.B. în mărime de 1200 lei lunar.

6. La 6 martie 2023, reclamanta a formulat o cerere de chemare în judecată prin care a cerut modificarea cuantumului pensiei de întreținere,

invocând majorarea anuală a salariului mediu pe economie prognozat în ultimii trei ani.

7. Printr-o încheiere din 31 octombrie 2023, judecătorul a ridicat din oficiu excepția de neconstituționalitate a textului „în cazurile și în modul stabilit de lege” din articolul 108 din Codul familiei și a trimis sesizarea la Curtea Constituțională în vederea soluționării acesteia.

II. LEGISLAȚIA PERTINENTĂ

8. Prevederile relevante ale Convenției internaționale cu privire la drepturile copilului din 20 noiembrie 1989, în vigoare pentru Republica Moldova din 25 februarie 1993, sunt următoarele:

Articolul 18

„1. Statele părți vor depune eforturi pentru asigurarea recunoașterii principiului potrivit căruia ambii părinți au o răspundere comună pentru creșterea și dezvoltarea copilului. Răspunderea pentru creșterea copilului și asigurarea dezvoltării sale le revine în primul rând părinților sau, după caz, reprezentanților săi legali. Aceștia trebuie să se conducă înainte de orice după interesul superior al copilului.

2. Pentru garantarea și promovarea drepturilor enunțate în prezenta Convenție, statele părți vor acorda ajutor corespunzător părinților și reprezentanților legali ai copilului în exercitarea răspunderii care le revine de a crește copilul și vor asigura crearea instituțiilor, lăcașelor și serviciilor însărcinate să vegheze la bunăstarea copiilor.

3. Statele părți vor lua toate măsurile corespunzătoare pentru a asigura copiilor, ai căror părinți muncesc, dreptul de a beneficia de serviciile și instituțiile de îngrijire a copiilor pentru care ei îndeplinesc condițiile cerute.”

Articolul 27

„1. Statele părți recunosc dreptul oricărui copil la un nivel de viață suficient pentru dezvoltarea sa fizică, mentală, spirituală, morală și socială.

2. Părinților și oricăror altor persoane care au în grijă un copil le revine în primul rând responsabilitatea de a asigura, în limita posibilităților și a mijloacelor lor financiare, condițiile de viață necesare dezvoltării copilului.

3. Statele părți, ținând seama de condițiile naționale și în limita mijloacelor lor, vor adopta măsuri corespunzătoare pentru a ajuta părinții și alte persoane care au în grijă un copil să valorifice acest drept și vor oferi, în caz de nevoie, o asistență materială și programe de sprijin, în special în ceea ce privește alimentația, îmbrăcămintea și locuința.

4. Statele părți vor lua toate măsurile adecvate pentru a asigura recuperarea pensiei alimentare a copilului de la părinții săi sau de la alte persoane care au răspundere financiară față de el, indiferent dacă se află pe teritoriul lor sau în străinătate. În special în cazul în care persoana care are răspundere financiară față de un copil trăiește într-un alt stat decât cel al copilului, statele părți vor favoriza aderarea la acorduri internaționale sau încheierea de asemenea acorduri, precum și adoptarea oricăror alte angajamente corespunzătoare.”

9. Prevederile relevante ale Constituției sunt următoarele:

Articolul 4 Drepturile și libertățile omului

„(1) Dispozițiile constituționale privind drepturile și libertățile omului se interpretează și se aplică în concordanță cu Declarația Universală a Drepturilor Omului, cu pactele și cu celelalte tratate la care Republica Moldova este parte.

(2) Dacă există neconcordanțe între pactele și tratatele privitoare la drepturile fundamentale ale omului la care Republica Moldova este parte și legile ei interne, prioritate au reglementările internaționale.”

Articolul 23 Dreptul fiecărui om de a-și cunoaște drepturile și îndatoririle

„(1) Fiecare om are dreptul să i se recunoască personalitatea juridică.

(2) Statul asigură dreptul fiecărui om de a-și cunoaște drepturile și îndatoririle. În acest scop statul publică și face accesibile toate legile și alte acte normative.”

Articolul 48 Familia

„(1) Familia constituie elementul natural și fundamental al societății și are dreptul la ocrotire din partea societății și a statului.

(2) Familia se întemeiază pe căsătoria liber consimțită între bărbat și femeie, pe egalitatea lor în drepturi și pe dreptul și îndatorirea părinților de a asigura creșterea, educația și instruirea copiilor.

(3) Condițiile de încheiere, de desfacere și de nulitate a căsătoriei se stabilesc prin lege.

(4) Copiii sunt obligați să aibă grijă de părinți și să le acorde ajutor.”

10. Prevederile relevante ale Codului familiei, adoptat prin Legea nr. 1316 din 26 octombrie 2000, sunt următoarele:

Articolul 74 Obligația părinților de a-și întreține copiii

„(1) Părinții sunt obligați să-și întrețină copiii minori și copiii majori inapți de muncă care necesită sprijin material.

[...]”.

Articolul 76 Încasarea pensiei de întreținere pentru copilul minor într-o sumă bănească fixă

„(1) În cazurile când părintele care datorează întreținere copilului său are un salariu și/sau alte venituri neregulate sau fluctuabile ori primește salariu și/sau alte venituri, total sau parțial, în natură, ori nu are un salariu și/sau alte venituri, precum și în alte cazuri când, din anumite motive, încasarea pensiei de întreținere, sub forma unei cote din salariu și/sau alte venituri, este imposibilă, dificilă sau lezează substanțial interesele uneia dintre părți, instanța judecătorească poate să stabilească cuantumul pensiei de întreținere într-o sumă bănească fixă plătită lunar sau, concomitent, într-o sumă bănească fixă și sub forma unei cote din salariu și/sau alte venituri conform art.75.

(2) Cuanumul sumei bănești fixe încasate în conformitate cu alin.(1) se determină de instanța judecătorească, ținându-se cont de starea materială și familială a părinților, de alte

circumstanțe importante și păstrându-se, dacă este posibil, nivelul anterior de asigurare materială a copilului.”

Articolul 108

Indexarea pensiei de întreținere

„Pensia de întreținere, stabilită de instanța judecătorească într-o sumă bănească fixă, se indexează în cazurile și în modul stabilit de lege.”

ÎN DREPT

I. Argumentele autorului sesizării

11. Autorul excepției susține că norma contestată omite să reglementeze cazurile și modul de indexare a pensiei de întreținere stabilită sub forma unei sume fixe. Lipsa acestui mecanism de indexare a pensiei reprezintă o ingerință gravă în drepturile copilului.

12. Autorul menționează că pensia de întreținere reprezintă o componentă esențială a principiului interesului superior al copilului, asigurându-i acestuia un mediu sănătos și sprijinul necesar pentru dezvoltare. Totodată, omisiunea menționată încalcă drepturile copilului, deoarece pensia de întreținere nu constituie un privilegiu personal al părintelui cu care locuiește copilul, ci o protecție materială a minorului din partea părintelui care locuiește separat.

13. Prin urmare, indexarea pensiei de întreținere reprezintă o garanție financiară oferită copilului față de diminuarea valorii pensiei stabilite din cauza unei inflații persistente. În acest caz, pensia stabilită printr-o hotărâre judecătorească devine inefficientă și nu-și realizează scopul inițial. Articolul 167 din Codul familiei prevede că Guvernul va adopta acte normative care să asigure aplicarea codului. Din acest motiv, autorul sesizării a solicitat ca până la remedierea deficienței de reglementare și înlăturarea viciului de neconstituționalitate să fie indexată mărimea pensiei de întreținere a copilului minor stabilită de instanța de judecată sub forma unei sume fixe, luându-se ca bază cel puțin rata inflației medii anuale la data pronunțării hotărârii judecătorești, pentru fiecare an după pronunțarea hotărârii.

14. Autorul sesizării pretinde că dispozițiile contestate sunt contrare articolelor 4, 23 și 48 din Constituție.

II. Argumentele autorităților și ale organizațiilor care și-au prezentat opiniile

15. În opinia sa, Parlamentul a notat că norma de la articolul 108 din Codul familiei stabilește expres că suma de bani fixă stabilită de instanța de judecată fie se majorează în fiecare an datorită inflației care se atestă la finele anului precedent, fie este supusă indexării. Astfel, potrivit articolelor 3 și 6 din Legea nr. 824 din 24 decembrie 1991 privind indexarea veniturilor bănești ale populației, toate pensiile fac obiectul indexării. Parlamentul a reiterat că procesul și modalitatea de indexare a tuturor categoriilor de pensii de întreținere sunt unice și țin de prevederile Legii nr. 156 din 14 octombrie 1998 privind sistemul public de pensii și de hotărârile Guvernului aprobate anual în acest sens.

16. În concluzie, Parlamentul a menționat că nu poate fi reținut argumentul că legislativul și executivul erau obligați să elaboreze cadrul normativ suplimentar pentru indexarea pensiilor de întreținere, deoarece textul contestat stabilește că indexarea se face conform legii, prin urmare se aplică același procent de indexare, similar în cazul celorlalte prestații sociale la categoria cărora se atribuie și pensiile.

17. În opinia sa, Guvernul a menționat că omisiunea de a reglementa prin lege indexarea pensiei de întreținere stabilită de instanța de judecată într-o sumă bănească fixă aduce atingere interesului superior al copilului. Mai mult, în conformitate cu Planul național de acțiuni pentru aderarea Republicii Moldova la Uniunea Europeană pe anii 2024-2027, statul va urmări aderarea la Convenția privind obținerea pensiei de întreținere din străinătate pentru copii și alți membri ai familiei. Acest tratat vine să instituie rigori și obligații pozitive pentru stat în materia întreținerii, asigurând o protecție a copilului echivalentă celei oferite de statele membre ale Uniunii Europene. De asemenea, Guvernul a menționat că norma contestată nu conține criterii clare și previzibile referitoare la cazurile și modurile de indexare a pensiei, astfel încât justițiabilul se află într-o stare de incertitudine juridică.

18. În opinia sa, Președintele Republicii Moldova a notat că, sub aspectul previzibilității, dispozițiile contestate prezintă unele deficiențe în sensul că, deși legislatorul a decis că pensia de întreținere se indexează în cazurile și în modul stabilit de lege, legislația în vigoare nu stabilește cazurile și modul de indexare a acesteia și nici nu poate fi dedus un sistem automat de indexare. De asemenea, textul contestat este confuz, întrucât nu identifică clar prevederile aplicabile din lege. Acest fapt afectează coerența sistemului de stabilire a pensiei de întreținere într-o sumă bănească fixă prin lipsa de claritate și previzibilitate. Astfel, instanțele nu pot să dezvolte legea, deoarece aceasta ar conduce de multe ori la aplicarea neunitară a acestei norme.

19. Mai mult, Președintele Republicii Moldova menționează că Curtea Constituțională a analizat un caz similar referitor la ajustarea salariilor judecătorilor și procurorilor pe baza ratei inflației, deoarece un mecanism similar este aplicat și în cazul altor drepturi social-economice, cum ar fi indexarea pensiei pentru limită de vârstă.

20. În opinia sa, Ministerul muncii și protecției sociale al Republicii Moldova a menționat că interesul superior al copilului reprezintă un principiu esențial în realizarea drepturilor copilului. Astfel, potrivit normei contestate, la etapa actuală, nu există prevederi sau un mecanism în legislație care să reglementeze aspectul indexării pensiei de întreținere. Prin urmare, omisiunea de a reglementa prin lege aspectul indexării pensiei de întreținere stabilită de instanța de judecată într-o sumă bănească fixă aduce atingere interesului superior al copilului. Acest fapt conduce la situații în care cuantumul pensiilor nu sunt actualizate în modul corespunzător și nu acoperă necesitățile copilului. Astfel, lipsa reglementării menționate face ca norma contestată să fie iluzorie și teoretică, dar nu practică și efectivă.

21. În opinia sa, Avocatul poporului pentru drepturile copilului consideră că pensia de întreținere este o componentă esențială a interesului superior al copilului, iar omisiunea normei contestate reprezintă o ingerință

în exercitarea drepturilor fundamentale. Acesta menționează că Convenția ONU cu privire la drepturile copilului prevede că statele părți vor depune eforturi pentru asigurarea recunoașterii principiului potrivit căruia ambii părinți au o răspundere comună pentru creșterea și dezvoltarea copilului. În aceeași cheie, legislația națională stabilește că răspunderea pentru creșterea copilului și pentru asigurarea dezvoltării acestuia le revine în primul rând părinților sau, după caz, reprezentanților legali/responsabililor legali ai acestuia. Ambii părinți au o răspundere comună pentru creșterea, educarea și întreținerea copilului.

22. De asemenea, în opinia sa, Avocatul poporului pentru drepturile copilului menționează despre jurisprudența Curții Constituționale referitoare la omisiunea unui mecanism privind indexarea anumitor plăți.

23. În opinia prezentată, Consiliul Superior al Magistraturii a menționat că sesizarea poate fi admisă pentru controlul constituționalității textului contestat conținut în articolul 108 din Codul familiei, în scopul legiferării cazurilor și a modului de indexare a pensiei de întreținere a copilului minor stabilită de instanța de judecată într-o sumă bănească fixă.

III. DREPT COMPARAT

24. Codul civil al României stabilește la articolul 531 că pensia de întreținere stabilită într-o sumă fixă se indexează de drept, trimestrial, în funcție de rata inflației¹.

25. În Germania, Codul civil stabilește că pensia minimă de întreținere a copiilor minori poate fi indexată în conformitate cu prima teză a articolului 1612a, care se bazează pe nivelul material de existență al copilului minor. Nivelul minim de întreținere este reglementat de articolul 1612a alineatul (1) tezele 2 și 3 din Codul civil și crește pe o scală cu trei niveluri pe măsură ce copilul avansează în vârstă. În cazul în care o hotărâre judecătorească stabilește indexarea sumei pentru întreținere, hotărârea nu trebuie să fie modificată de fiecare dată când copilul împlinește o anumită vârstă².

26. În Estonia, până la sfârșitul anului 2021, întreținerea minimă a fost calculată în funcție de salariul minim. Cu toate acestea, întreținerea lunară pentru un copil nu putea fi mai mică decât jumătate din salariul minim stabilit de guvernul republicii (suma minimă a fost de 250 euro pentru un copil în 2018, de 270 euro în 2019 și de 292 euro în 2020 și 2021). Începând cu 1 ianuarie 2022, cuantumul întreținerii minime nu se mai calculează în funcție de salariul minim în vigoare, ci este stabilit de instanță în funcție de nevoile copilului, de capacitatea financiară a părinților, de eventualele prestații primite și de numărul de copii minori care fac parte din familie. Suma utilizată drept bază de calcul reprezintă jumătate din costul mediu lunar al întreținerii copilului. Cuantumul de bază al pensiei de întreținere este de 209,2 euro, indexat la data de 1 aprilie a fiecărui an în funcție de variația indicelui prețurilor de consum în anul precedent³.

¹ <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/175630>

² https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_bgb/englisch_bgb.html

³ https://e-justice.europa.eu/content_maintenance_claims-47-ee-ro.do?init=true&member=1

27. În cazul Letoniei, pentru evaluarea și stabilirea unui anumit quantum al alocației de întreținere, instanța va ține cont mai întâi de situația materială a părților, de condițiile lor de trai și de structura familială, examinând în mod corespunzător elementele de probă depuse de părți. Totuși, nivelul minim de întreținere lunar pe care fiecare părinte are obligația să îl furnizeze, în conformitate cu reglementările stabilite de guvern, pentru fiecare copil, din momentul nașterii până când acesta împlinește vârsta de 7 ani, este de cel puțin 25 % din salariul minim lunar stabilit de către guvern; între 7 ani și 18 ani, valoarea pensiei de întreținere este de cel puțin 30 % din salariul minim lunar stabilit de guvern⁴.

28. În cazul Țărilor de Jos, Ministrul Justiției stabilește anual procentul cu care se majorează o contribuție de întreținere acordată de instanță sau o contribuție stabilită prin acordul părților. Pentru calcularea acestei majorări procentuale, ministrul ia în considerare evoluția salariilor în cadrul mediului de afaceri și al sectorului guvernamental, precum și evoluția salariilor din alte sectoare. Acest procent este publicat în Monitorul Oficial al Țărilor de Jos. Există mai multe excepții de la această ajustare legală a pensiilor de întreținere. Atât părțile, cât și instanța pot renunța la indexarea legală și pot stabili o metodă alternativă de indexare⁵.

29. În Franța, contribuția pentru pensia de întreținere este calculată în funcție de resursele fiecăruia dintre părinți și de nevoile copilului. Din 2010, Ministerul Justiției publică un tabel de referință, având doar un caracter de recomandare, stabilit în funcție de veniturile debitorului și ale creditorului, de numărul de copii pe care îi au în îngrijire și de amploarea dreptului de vizitare și de locuință. În hotărârea sa, instanța prevede în mod sistematic o indexare a contribuției (în funcție de indicele prețurilor de consum pentru gospodăriile urbane în general)⁶.

30. În Polonia, quantumul indemnizației de întreținere depinde de veniturile și de capacitatea financiară a persoanei care are obligația de a plăti întreținerea și de nevoile rezonabile ale persoanei care beneficiază de întreținere. Atunci când se evaluează venitul și capacitatea financiară a persoanelor care au obligația de a plăti indemnizația de întreținere, nu se ia în considerare venitul pe care acestea îl câștigă efectiv, ci cel pe care l-ar putea obține în cazul în care și-ar utiliza integral capacitatea de câștig. Se poate impune plata întreținerii inclusiv în cazul unui șomer care nu are un venit regulat, iar plățile pot fi executate silit. Totuși, în Polonia nu există o sumă fixă pentru indemnizația de întreținere și aceasta nu se calculează ca procent fix din veniturile persoanei plătitoare. În practică, în majoritatea cazurilor, valoarea pensiei de întreținere acordate de instanțe variază între 300 și 1000 zloți polonezi pe lună/copil. Salariul minim brut în iulie 2023 era de 3600 zloți⁷.

31. În Ungaria, pensia de întreținere trebuie plătită ca o sumă fixă. Instanța de judecată poate decide dacă quantumul pensiei datorate trebuie să

⁴ https://e-justice.europa.eu/47/RO/family_maintenance?LATVIA&member=1

⁵ https://e-justice.europa.eu/47/RO/family_maintenance?NETHERLANDS&member=1

⁶ https://e-justice.europa.eu/47/RO/family_maintenance?FRANCE&member=1

⁷ https://e-justice.europa.eu/47/RO/family_maintenance?POLAND&member=1

fie adaptat în mod automat în fiecare an, în conformitate cu creșterea indicelui prețurilor de consum, publicat anual de către Biroul de statistică central din Ungaria, începând cu data de 1 ianuarie a anului următor (secțiunea 4:207 din Codul civil). Suma pensiei de întreținere care trebuie plătită pentru copil este stabilită în general la 15-25 % din venitul mediu al persoanei obligate să plătească pensia de întreținere. În general, atunci când se stabilește venitul mediu al persoanei obligate să plătească pensia de întreținere, trebuie luat în considerare venitul anual total al persoanei în cauză în anul anterior intentării acțiunii de întreținere (secțiunea 4:218 alineatul (4) din Codul civil)⁸.

INFLAȚIA – UN FENOMEN MONETAR

32. În Republica Moldova ca și autoritate publică responsabilă de asigurarea și menținerea prețurilor este Banca Națională a Moldovei (a se vedea articolul 4 din Legea nr.548/1995 cu privire la Banca Națională a Moldovei). Într-o notă informativă⁹ a Băncii Naționale a Moldovei este precizat că inflația se manifestă atunci când este înregistrată o majorare a prețurilor bunurilor și serviciilor. La stabilirea ratei inflației sunt luate în considerare prețurile bunurilor și serviciilor care intră în consumul gospodăriilor. Toate bunurile și serviciile consumate pe parcursul anului sunt reprezentate de un coș de produse. Fiecare produs din acest coș are un preț care poate varia în timp.

33. Banca Națională a Moldovei precizează că rata inflației se determină în funcție de prețul coșului integral într-o lună comparat cu prețul acestuia în aceeași lună a anului precedent. Dinamica prețurilor este măsurată prin „indicele prețurilor de consum” („IPC”). IPC măsoară tendința generală a evoluției în timp a prețurilor la un coș de produse și servicii procurate de către toți. În special, la stabilirea ratei inflației se ține cont de prețurile la produsele și serviciile de bază, *e.g.* produse alimentare (pâine, legume, fructe, carne, zahăr ș.a.), mărfuri nealimentare (încălțăminte, îmbrăcăminte, medicamente ș.a.) și servicii (energia electrică, servicii comunale, transport de pasageri ș.a.).

34. În notă este precizat că inflația afectează persoanele în mod diferit. Pensionarii, șomerii și alți beneficiari de prestații sociale sunt dezavantajați dacă plățile nu sunt indexate la timp. Categoriile de persoane în discuție primesc plăți în mărime fixă, în timp ce valoarea banilor scade. Persoanele cu venituri mici sunt mult mai afectate de inflație decât cele cu venituri mari. De altfel, în cazul celei dintâi categorii cea mai mare parte a cheltuielilor este reprezentată de cheltuielile pentru hrană, fapt care determină diminuarea cantității produselor alimentare procurate, odată cu creșterea prețurilor.

IV. Aprecieria Curții Constituționale

A. Admisibilitatea

⁸ https://e-justice.europa.eu/47/RO/family_maintenance?HUNGARY&member=1

⁹ https://www.bnm.md/files/2_%20Infla%C8%9Bia-.pdf

35. Prin decizia din 18 aprilie 2024, Curtea a confirmat respectarea condițiilor de admisibilitate a sesizării.

36. În conformitate cu articolul 135 alin. (1) lit. a) din Constituție, controlul constituționalității legilor, în acest caz controlul constituționalității unor prevederi din Codul familiei, ține de competența Curții Constituționale.

37. Curtea a constatat că excepția de neconstituționalitate, ridicată din oficiu, este formulată de subiectul căruia i s-a conferit acest drept, pe baza articolului 135 alin.(1) literele a) și g) din Constituție.

38. Obiectul excepției de neconstituționalitate îl constituie omisiunea legislativă de a reglementa cazurile și modul de indexare a pensiei de întreținere a copilului minor, stabilită de instanța de judecată într-o sumă bănească fixă, așa cum este prevăzut în textul articolului 108 din Codul familiei. Din sesizare și din încheierea instanței rezultă că pe rolul Judecătoriei Ungheni se află o cerere cu privire la modificarea cuantumului pensiei de întreținere stabilită într-o sumă fixă. Curtea a admis că dispozițiile contestate ar putea fi aplicate la examinarea cauzei în care a fost ridicată excepția de neconstituționalitate. Curtea a observat că reglementările din articolul criticat nu a mai constituit anterior obiect al controlului constituționalității.

39. Astfel, Curtea a reținut că pentru ca o excepție de neconstituționalitate să poată fi examinată în fond, Curtea trebuie să analizeze prin prisma argumentelor autorului sesizării dacă prevederile contestate reprezintă o ingerință într-un drept fundamental (a se vedea HCC nr. 12 din 6 aprilie 2021, § 29; HCC nr. 16 din 20 mai 2021, § 31).

40. Autorul sesizării a invocat incidența articolelor 4 (*drepturile și libertățile omului*), 23 (*dreptul fiecărui om de a-și cunoaște drepturile și îndatoririle*) și 48 (*familia*) din Constituție.

41. Referitor la incidența articolului 4 din Constituție, Curtea a reiterat că acesta comportă un caracter general și nu poate constitui un reper individual și separat. Această normă poate fi invocată numai în coroborare cu o altă prevedere din Constituție, care trebuie să fie aplicabilă (DCC nr. 113 din 26 septembrie 2023, § 17). Totodată, Curtea a precizat că nici articolul 23 din Constituție nu are o aplicabilitate de sine stătătoare. Pentru a fi aplicabil, autorul sesizării trebuie să demonstreze existența unor ingerințe în drepturile fundamentale garantate de Constituție. Abia în cadrul analizei caracterului justificat al ingerinței abstracte în drepturile fundamentale garantate de Constituție Curtea poate pune în operă prevederile acestui articol (HCC nr. 16 din 20 mai 2021, § 35; DCC nr. 112 din 15 iulie 2021, § 22).

42. Articolul 48 din Constituție stabilește, *inter alia*, îndatorirea părinților de a asigura creșterea, educația și instruirea copiilor. De asemenea, Convenția ONU cu privire la drepturile copilului prevede la articolul 27 că părinților și oricărei alte persoane care au în grijă un copil le revine în primul rând responsabilitatea de a asigura, în limita posibilităților și a mijloacelor lor financiare, condițiile de viață necesare în vederea dezvoltării copilului.

43. Curtea a observat că Codul familiei reglementează obligația părinților de a-și întreține copiii. Astfel, articolul 75 stabilește cuantumul pensiei de întreținere încasate pentru copilul minor. Totuși, în cazurile în care părintele

care datorează întreținere copilului său are un salariu și/sau alte venituri neregulate sau fluctuabile ori primește salariu și/sau alte venituri, total sau parțial, în natură, ori nu are un salariu și/sau alte venituri, precum și în alte cazuri în care, din anumite motive, încasarea pensiei de întreținere sub forma unei cote din salariu și/sau alte venituri este imposibilă, dificilă sau lezează în mod substanțial interesele uneia dintre părți, instanța judecătorească poate să stabilească cuantumul pensiei de întreținere sub forma unei sume fixe plătite lunar sau, concomitent, sub forma unei sume fixe și sub forma unei cote din salariu și/sau alte venituri.

44. În acest caz, Codul familiei prevede la articolul 108 că pensia de întreținere, stabilită de instanța judecătorească sub forma unei sume fixe, se indexează în cazurile și în modul stabilit de lege.

45. Autorul sesizării a menționat că legislatorul nu a reglementat un mecanism legal de indexare a pensiei de întreținere.

46. În jurisprudența sa, Curtea a reținut că omisiunea legislativă poate constitui obiect de examinare al Curții Constituționale dacă ea afectează un drept constituțional fundamental (a se vedea, în acest sens, HCC nr. 12 din 6 aprilie 2021, § 35). Astfel, Curtea a analizat, prin prisma argumentelor autorului sesizării, dacă prevederile contestate reprezintă o ingerință într-un drept fundamental (a se vedea HCC nr. 12 din 6 aprilie 2021, § 29; HCC nr. 16 din 20 mai 2021, § 31).

47. Din analiza sistemică a legislației, Curtea a observat că legea nu reglementează cazurile și modul de indexare a pensiei de întreținere a copilului minor stabilită printr-o hotărâre judecătorească în sumă fixă.

48. Totuși, Curtea a notat că articolul 253 din Codul de procedură civilă stabilește că, la cererea creditorului sau a debitorului, instanța care a soluționat cauza efectuează, printr-o încheiere, în funcție de situația de la momentul executării hotărârii, indexarea sumelor adjudecate prin hotărârea pronunțată, însă această normă procedurală nu reglementează condițiile de indexare.

49. În consecință, Curtea a considerat necesar să analizeze și să stabilească dacă omisiunea legislativă de a reglementa un mecanism de indexare a pensiei de întreținere reprezintă o încălcare a dreptului fundamental al copilului de a beneficia de întreținere din partea părinților, drept garantat de articolul 48 din Constituție.

50. Astfel, pentru a elucida problemele ridicate în excepția de neconstituționalitate, Curtea va examina omisiunea legislativă dedusă din prevederile articolului 108 din Codul familiei prin raportare la articolele 4, 23 și 48 din Constituție.

B. Fondul cauzei

a) Principii generale privind interesul superior al copilului

51. Convenția cu privire la drepturile copilului, adoptată de Organizația Națiunilor Unite la 20 noiembrie 1959, a stabilit că copilul trebuie să se bucure de o protecție specială și că i se vor oferi oportunități și facilități, prin lege și prin alte mijloace, care să-i permită să se dezvolte fizic, psihic, moral,

spiritual și social într-un mod sănătos și normal și în condiții de libertate și demnitate. În adoptarea legilor în acest scop, **interesul superior al copilului** este principalul aspect.

52. De asemenea, Convenția ONU cu privire la drepturile copilului stabilește la articolul 18 că statele părți vor depune eforturi pentru asigurarea recunoașterii principiului potrivit căruia ambii părinți au responsabilități comune pentru creșterea și dezvoltarea copilului. Părinții sau, după caz, reprezentanții săi legali sunt principalii responsabili de creșterea și de dezvoltarea copilului. Aceștia trebuie să acționeze, în primul rând, în interesul superior al copilului. De asemenea, în articolul 27 se menționează că părinților și oricărei alte persoane care au în grijă un copil le revine în primul rând responsabilitatea de a asigura, în limita posibilităților și a mijloacelor lor financiare, condițiile de viață necesare în vederea dezvoltării copilului, precum și că statele părți vor lua toate măsurile adecvate pentru recuperarea pensiei alimentare pentru copil de la părinții săi sau de la alte persoane care răspund din punct de vedere financiar pentru acesta, atât pe teritoriul statului parte, cât și în străinătate.

53. După cum a precizat și Curtea Europeană în mai multe rânduri, în prezent există un consens larg – inclusiv în dreptul internațional – în sprijinul ideii că în toate deciziile referitoare la copii **interesul lor superior** trebuie să fie unul primordial (*Neulinger și Shuruk v. Elveția* [MC], 6 iulie 2010, § 135; *X v. Letonia* [MC], 26 noiembrie 2013, § 96). De asemenea, Curtea Europeană a considerat că lipsa de cooperare între părinții separați nu este un factor care poate scuti, în sine, autoritățile de obligațiile pozitive care le revin pe baza articolului 8 (*Anagnostakis v. Grecia*, 10 octombrie 2023, § 58).

54. Articolul 48 alin. (2) din Constituție prevede că familia se întemeiază pe dreptul și îndatorirea părinților de a asigura creșterea, educația și instruirea copiilor. Totodată, legislatorul național a stabilit că răspunderea pentru creșterea copilului și pentru asigurarea dezvoltării acestuia le revine în primul rând părinților sau, după caz, reprezentanților legali/responsabililor legali ai acestuia. Ambii părinți au o răspundere comună pentru creșterea, educarea și întreținerea copilului (articolul 8 din Legea nr. 370 din 30 noiembrie 2023 privind drepturile copilului).

55. Prin urmare, Curtea menționează că obligația pozitivă a statului este de a adopta măsuri care să asigure respectarea unor condiții adecvate pentru creșterea și dezvoltarea armonioasă a copilului, ținând cont de particularitățile individuale ale personalității lui și de situația concretă în care acesta se află.

b) Cu privire la existența unui scop legitim al omisiunii de a prevedea un mecanism de indexare

56. Curtea reiterează că una dintre condițiile obligatorii pe care trebuie să le respecte ingerințele în drepturile și libertățile persoanei este ca acestea să urmărească cel puțin un scop legitim prevăzut de articolul 54 alin. (2) din Constituție.

57. Curtea reține că, potrivit articolului 76 din Codul familiei, în cazurile în care părintele care datorează întreținere copilului său are un salariu și/sau

alte venituri neregulate sau fluctuabile, instanța judecătorească poate să stabilească cuantumul pensiei de întreținere sub forma unei sume fixe plătite lunar sau, concomitent, într-o sumă bănească fixă. Totodată, potrivit articolului 108 din Codul familiei, pensia de întreținere a copilului minor, stabilită de instanța judecătorească sub forma unei sume fixe, se indexează în cazurile și în modul stabilit de lege.

58. Curtea reține că scopul legii constă în ocrotirea drepturilor copiilor în situația în care părinții locuiesc separat, iar scopul indexării stabilite de articolul 108 din Codul familiei reprezintă o actualizare periodică a mărimii pensiilor de întreținere stabilite de instanța de judecată care să corespundă cerințelor și realităților economice.

59. Astfel, Curtea notează existența unor studii publicate de Biroul Național de Statistică. În acest sens, în studiul publicat la 30 mai 2023 se menționează că în ultimii cinci ani mărimea minimului de existență pentru copii a crescut cu 42,0%. Astfel, valoarea minimului de existență în anul 2022 a constituit în total pentru copii – 2558,3 lei, inclusiv 1008,9 lei pentru copiii de până la 1 an, 2197,3 lei pentru copiii în vârstă de 1-6 ani și 2888,6 lei pentru cei cu vârsta de 7-17 ani¹⁰. De asemenea, în studiul publicat la 30 mai 2024 de Biroul Național de Statistică se menționează că în ultimii cinci ani mărimea minimului de existență pentru copii a crescut cu 46,5%. Astfel, valoarea minimului de existență în anul 2023 a constituit în total pentru copii – 2822,1 lei, inclusiv 1110,1 lei pentru copiii de până la 1 an, 2403,1 lei pentru copiii în vârstă de 1-6 ani și 3165,1 lei pentru cei cu vârsta de 7-17 ani¹¹.

60. În jurisprudența sa, Curtea Constituțională a notat că prevederile care reglementează mecanismul de indexare a pensiei urmăresc să asigure majorarea valorii pensiei în funcție de dinamica prețurilor la produsele și serviciile de bază. Indexarea pensiei îi oferă persoanei protecție față de riscul devalorizării în timp a banilor și față de fluctuațiile economice care ar putea să influențeze nivelul său de trai (a se vedea, *mutatis mutandis*, DCC nr. 24 din 28 martie 2024, §§ 25-26).

61. Așadar, Curtea reține că, în prezent, nu există un cadru legal care să reglementeze modul de indexare a pensiilor pentru întreținerea copiilor stabilite printr-o hotărâre judecătorească sub forma unei sume fixe. Această omisiune de reglementare face ca pensia de întreținere a copilului minor în sumă fixă să rămână aceeași, iar peste ani valoarea acesteia să nu corespundă realităților economice și cerințelor de întreținere a copiilor.

62. Totodată, Curtea observă că lipsa acestui mecanism de indexare ar suprasolicita și mai mult agenda instanțelor judecătorești cu cereri de chemare în judecată despre modificarea cuantumului pensiei de întreținere pentru copilul minor, în situația în care există deja o hotărâre judecătorească cu privire la încasarea pensiei de întreținere. De asemenea, inițierea unei noi proceduri presupune timp și cheltuieli financiare suplimentare (de exemplu:

¹⁰ https://statistica.gov.md/ro/situatia-copiilor-in-republica-moldova-in-anul-2022-9578_60434.html

¹¹ https://statistica.gov.md/ro/situatia-copiilor-in-republica-moldova-in-anul-2023-9578_61275.html

onorariul unui avocat, cheltuieli legate de judecată etc.) pentru reclamantul care depune o astfel de cerere.

63. Curtea nu poate reține argumentele prezentate de Parlament referitoare la faptul că procesul și modalitatea de indexare a tuturor categoriilor de pensii sunt unice, prin urmare indexarea se face conform Legii nr.824 din 24 decembrie 1991 privind indexarea veniturilor bănești ale populației, Legii nr.156 din 14 octombrie 1998 privind sistemul public de pensii și hotărârilor aprobate de către Guvern. În acest sens, Curtea menționează că pensia de întreținere a copilului minor nu reprezintă o prestație socială sau o pensie achitată de la bugetul de stat prin care se aplică în fiecare an, în mod automat, un coeficient de indexare (a se vedea Hotărârea Guvernului nr. 217 din 26 martie 2024 cu privire la indexarea și majorarea prestațiilor sociale). Mai mult, Parlamentul nu a prezentat, în opinia sa scrisă, exemple prin care pensia de întreținere stabilită sub forma unei sume fixe se indexează în mod automat în fiecare an, așa cum prevede articolul 13 din Legea nr. 156 din 14 octombrie 1998 privind sistemul public de pensii.

64. Așadar, Curtea constată că legislatorul nu a ponderat în mod suficient interesul superior al copilului de a beneficia de întreținere adecvată din partea părinților, fapt care contravine condiției echilibrului corect impus de articolul 54 alin. (2) din Constituție.

65. Rezumând cele enunțate *supra*, Curtea conchide că omisiunea legislativă dedusă din articolul 108 din Codul familiei contravine articolului 48 coroborat cu articolele 4 și 23 din Constituție în partea în care nu reglementează un mecanism de indexare a pensiei de întreținere pentru copilul minor stabilită sub forma unei sume fixe.

III. Cu privire la executarea hotărârii

66. Curtea reține că, în termeni economici, valoarea unei pensii de întreținere pentru un copil minor poate fi măsurată prin cantitatea de bunuri care pot fi achiziționate pe baza sa la o dată concretă sau nominal, desemnând o sumă de bani. Curtea precizează că fluctuațiile economice acționează în mod direct în privința acestor valori, iar necesitățile unui copil minor pot fi limitate din cauză că valoarea reală a pensiei de întreținere se diminuează, pentru că scade cantitatea de mărfuri și servicii care pot fi procurate.

67. Astfel, având în vedere că inflația erodează valoarea pensiei de întreținere stabilită într-o sumă fixă, subminând în același timp scopul său, Curtea reține că pensia de întreținere pentru un copil minor stabilită în sumă fixă trebuie protejată de fluctuațiile monetare. Acest obiectiv poate fi realizat prin ajustarea pensiilor de întreținere la rata inflației sau la alte mecanisme care țin cont de evoluția prețurilor la produsele și serviciile de bază. Curtea precizează că acest fapt nu este neobișnuit, pentru că un mecanism similar este aplicat și în cazul altor drepturi social-economice, *e.g.* în cazul dreptului la indexarea pensiei (articolul 13 alin. (2) din Legea privind sistemul public de pensii).

68. Prin urmare, Curtea menționează că nu poate înlocui legislativul la reglementarea unui mecanism de indexare a pensiilor de întreținere stabilite

HOTĂRÂRE PRIVIND EXCEPȚIA DE NECONSTITUȚIONALITATE
A UNUI TEXT DIN ARTICOLUL 108 DIN CODUL FAMILIEI

sub forma unei sume fixe și va emite o Adresă Parlamentului în vederea adoptării prevederilor legale în conformitate cu raționamentele prezentei Hotărâri.

69. Totodată, pentru a evita o denegare a dreptății, Curtea consideră că trebuie să stabilească o soluție provizorie. Astfel, la indexarea pensiei de întreținere a copilului minor stabilită în formă fixă, se va aplica mecanismul de indexare stabilit pentru pensiile din sistemul public reglementat de articolul 13 alin. (2) din Legea nr. 156 din 14 octombrie 1998, *i.e.*, coeficientul de indexare stabilit anual prin hotărâre a Guvernului. De exemplu, conform Hotărârii Guvernului nr. 148 din 22 martie din 2023, coeficientul de indexare începând cu 1 aprilie 2023 a constituit 15%, iar potrivit Hotărârii Guvernului nr. 217 din 26 martie din 2024, coeficientul de indexare stabilit de la 1 aprilie 2024 a constituit 6 %.

Din aceste motive, în baza articolelor 135 alin. (1) literele a) și g) și 140 alin. (2) din Constituție, 26 din Legea cu privire la Curtea Constituțională, 6, 61, 62 lit. a) și 68 din Codul jurisdicției constituționale, Curtea Constituțională

HOTĂRĂȘTE:

1. *Se admite* excepția de neconstituționalitate ridicată de dl judecător Constantin Chilian, în dosarul nr. 2-741/2023, pendinte la Judecătoria Ungheni, sediul central.

2. *Se declară neconstituțională* omisiunea legislativă dedusă din prevederile articolului 108 din Codul familiei de a reglementa un mecanism de indexare a pensiei de întreținere a copilului minor stabilită în sumă fixă.

3. Până la reglementarea unui mecanism de către Parlament, pensia de întreținere a copilului minor stabilită în formă fixă se va indexa potrivit mecanismului de indexare stabilit pentru pensiile din sistemul public reglementat de articolul 13 alin. (2) din Legea nr. 156 din 14 octombrie 1998.

4. Prezenta hotărâre este definitivă, nu poate fi supusă niciunei căi de atac, intră în vigoare la data adoptării și se publică în Monitorul Oficial al Republicii Moldova.

Președinte de ședință

Liuba ȘOVA

Chișinău, 15 octombrie 2024
HCC nr. 23
Dosarul nr. 239g/2023